

JONATHAS INSTITUUT

PERSBERICHT

1^e enquête in België over Joden, antisemitisme en de oorlog in Gaza : de verschillende realiteiten van antisemitisme eindelijk geobjectiveerd

Het Jonathas Instituut deelt de resultaten mee van de eerste peiling uitgevoerd in België die betrekking heeft op de perceptie ten overstaan van Joden, antisemitisme, andere minderheden en de oorlog in Gaza en Israël.

[Het Jonathas Instituut](#), opgericht in maart 2024, is een studie- en actiecentrum inzake antisemitisme en alles wat het antisemitisme in België bevordert. Aan de vooravond van de verkiezingen van 9 juni werd aan IPSOS gevraagd om de mening van de Belgen te objectiveren en te meten met betrekking tot onderwerpen die voor het Jonathas Instituut de kern van haar bestaansredenen vormen.

Van 8 tot 12 mei heeft IPSOS een steekproef van 1.000 mensen bevroegd, representatief voor de Belgische bevolking van 18 jaar en ouder, dit met hetzelfde panel en dezelfde methodologie als voor politieke peilingen.

Bij gebrek aan peilingen die als vergelijkingspunt konden worden gebruikt in België, werden verschillende vragen overgenomen uit recente peilingen die in Frankrijk werden uitgevoerd door IPSOS¹ of IFOP². **De Franse resultaten worden hieronder weergegeven, wanneer een vergelijking met de Belgische resultaten relevant is.**

De enquête die IPSOS uitvoerde voor het Jonathas Instituut belicht en objectiveert de verschillende facetten van het beeld in de Belgische samenleving wat Joden en antisemitisme betreft:

- Een zeer middelmatig beeld aangaande Joden, 80 jaar na de Shoah.
- Kenmerken van primair antisemitisme komen voor in alle geledingen van de Belgische samenleving, zijn oververtegenwoordigd bij extreemlinks, extreemrechts en bij moslims, en komen veel meer voor in het Brusselse Gewest en Vlaanderen dan in Wallonië.
- Aan deze "traditionele" vooroordelen (geld, macht, religie, ...) zijn markers van "secundair" antisemitisme toegevoegd, die leiden tot bagatellisering van de Shoah en de nazificatie van Israël.
- Een algemene onwetendheid over Joden, het Jodendom en de realiteit van antisemitisme in België.
- Top drie bronnen van antisemitisme in België, volgens Belgen: vijandigheid tegenover Israël, radicaal islamisme en vooroordelen ten aanzien van Joden.

¹ [IPSOS-peiling voor de Conseil Représentatif des Institutions juives de France \(CRIF\)](#) in februari 2023 over de kennis van Fransen over de Joodse wereld

² [IFOP-peiling voor AJC Parijs en de Fondation pour l'Innovation Politique \(Fondapol\)](#) in april 2024: radiografie van het antisemitisme in 2024

- Een beperkte respons van de Belgen op kwesties met betrekking tot Israël, Palestina en de oorlog, met uitzondering van een minderheid waarvan sommigen de vernietiging van de staat Israël als wenselijk zien.
- Ongeveer 50% van de Belgen staat afwijzend of onverschillig ten overstaan van de oorlog tussen Israël en de Hamas, polarisering evenwel eveneens binnen specifieke segmenten van de Belgische bevolking ten overstaan van dit conflict.
- De oorlog, zowel een bron van bezorgdheid voor Joden in België, volgens de meerderheid van de Belgen, als een bron van vijandigheid tegen Joden in België, volgens een minderheid.
- Antisemitisme dat kadert in een eerder gespannen Belgische samenleving, bezorgd over haar relaties met verschillende minderheidsgroepen, vooral moslims en Noord-Afrikanen.

In het licht van deze resultaten roept het Jonathas Instituut op tot bewustwording van de verschillende realiteiten van antisemitisme in België en tot specifieke en effectieve acties om elk van deze te bestrijden.

Meer gedetailleerd leert het Jonathan Instituut het volgende uit de IPSOS peiling:

1 Belgen hebben een matig positief beeld van Joden in vergelijking met andere minderheids-groepen

Op de vraag of ze sympathie of antipathie hebben voor een bepaalde minderheidsgroep, **antwoordt ongeveer 50% van de Belgen neutraal: sympathie noch antipathie.**

22% van de Belgen heeft sympathie voor Joden en 14% heeft antipathie.

Op de sympathieschaal staan Joden op de vierde plaats, na homoseksuelen en lesbiennes (40%), Aziaten (33%) en zwarte mensen (29%). Ze staan voor protestanten (20%), moslims (19%), Noord-Afrikanen (19%), Turken (19%), buitenlanders (17%) en Roma (11%).

In termen van antipathie komen Joden (14%) op de vijfde plaats, na Aziaten (8%), homoseksuelen en lesbiennes (9%), protestanten (9%) en zwarte mensen (13%). Ze komen voor buitenlanders (17%), Noord-Afrikanen (19%), Turken (22%), Roma (29%) en moslims (32%).

Dezelfde vraag over verschillende minderheidsgroepen werd gesteld in Frankrijk (IFOP-enquête, februari 2024). De graad van sympathie was over het algemeen iets groter in Frankrijk dan in België.

Er is een significant verschil tussen de twee landen: 36% van de Fransen heeft sympathie voor Joden, terwijl dat slechts 22% van de Belgen betreft. Omgekeerd koestert 6% van de Fransen een antipathie ten overstaan van Joden, tegenover 14% van de Belgen (19% bij extreemrechts en 22% in Brussel).

2 Antisemitische vooroordelen zijn aanwezig in alle lagen van de Belgische samenleving en zijn oververtegenwoordigd bij extreemlinks, extreemrechts, onder moslims en in het Brussels Gewest

IPSOS heeft de Belgen bevraagd over 14 antisemitische vooroordelen en vroeg hen daarbij of elk vooroordeel waar of onwaar was. Verschillende van deze vooroordelen werden bestudeerd in peilingen in Frankrijk.

8 van de 14 vooroordelen worden door meer dan 35% van de Belgen als waar beschouwd. 5 andere vooroordelen worden door meer dan 15% van de Belgen als waar beschouwd.

De vooroordelen zijn in België in grotere proporties aanwezig dan in Frankrijk.

Het aansluiten bij antisemitische vooroordelen is in België significant hoger bij extreemlinks, extreemrechts, moslims en Brusselaars dan bij Belgen als geheel.

De oververtegenwoordiging van de eerste drie groepen wordt ook waargenomen in Frankrijk.

Naast de Belgen die antisemitische vooroordelen onderschrijven, **zegt 20 tot 35% van de bevolking niet te weten of een bepaald antisemitisch vooroordeel waar of onwaar is.** Dit antwoord is tevens zorgwekkend, het verwijst immers naar historische of morele referentiepunten van een deel van de Belgische samenleving.

De meest voorkomende antisemitische vooroordelen in België hebben vooral te maken met geld, macht, invloed en de verdediging van Joodse belangen. Vooroordelen die verband houden met de dood van Christus, die een beroep doen op ras of die het Belgisch staatsburgerschap van Joden in twijfel trekken, circuleren ook in België.

- 19% van de Belgen gelooft, ondanks Vaticaan II, dat *"de Joden verantwoordelijk zijn voor de dood van Christus"*.
33% van de moslims, vergeleken met 19% van de katholieken, 28% bij extreemrechts en 25% bij extreemlinks onderschrijft dit vooroordeel dat lange tijd het christelijke anti-judaïsme heeft gevoed.
38% van de Belgen zegt niet te weten of dit waar is of niet.
- 28% van de Belgen denkt dat *"Belgische Joden niet echt Belgen zijn zoals de anderen"*. Dit cijfer stijgt tot 50% bij extreemrechts, 43% bij moslims en 32% bij katholieken.
Slechts 17% van de Fransen denkt zo over Franse Joden (IPSOS-peiling, februari 2023).
22% van de Belgen denkt dat *"Joden een ras vormen dat zich niet kan assimileren in Europa"*.
Deze raciale vooroordelen worden gedeeld door 28% bij extreemlinks, 30% bij rechts, 26% bij extreemrechts, 29% in Vlaanderen en 39% van de moslims.
- 38% van de Belgen vindt dat *"Joden te aanwezig zijn in de financiële wereld"*. In Vlaanderen is dat 43%, bij extreemrechts 48%, extreemlinks 42% en onder moslims 48%.
- Terwijl slechts 14% van de Belgen gelooft dat Joden verantwoordelijk zijn voor economische crises, deelt 46% van de moslims deze antisemitische marker, 18% van de 18- tot 25-jarigen (tegenover 10% van de 55-plussers) en 19% bij extreemlinks.
- 39% van de respondenten gelooft dat Joden zeer machtige lobby's hebben die op het hoogste niveau in België actief zijn, tegenover slechts 26% die dat niet gelooft.
- 74% denkt dat Joden erg hecht zijn onder mekaar.

De hoge graad van antisemitische vooroordelen roept vragen op bij de afwezigheid of ineffectiviteit van publieke acties die verondersteld worden antisemitisme in België te bestrijden.

3 Naast de "traditionele" vooroordelen over Joden zijn er ook vooroordelen van een zogenaamd "secundair" antisemitisme, dat leidt tot het bagatelliseren van de Shoah en het nazificeren van Israël.

Secundair antisemitisme is geworteld in een schuldgevoel over de Shoah bij Europeanen.

Dit antisemitisme, getheoretiseerd door Duitse sociale wetenschappers, verklaart het antisemitisme, niet 'ondanks' Auschwitz, maar 'om reden van' Auschwitz : de Europeanen vergeven de Joden Auschwitz niet.

Het resultaat is een dubbel ontwijkingsmechanisme dat ten eerste gericht is op het minimaliseren van de Shoah en van antisemitisme, en ten tweede op het criminaliseren en zelfs nazificeren van Israël. Zo kan men zien dat,

- 41% van de Belgen denkt dat *"de Joden de Shoah gebruiken om hun belangen te verdedigen"*. Bij moslims is dat 48%, bij extreemlinks 49% en bij extreemrechts 46%.
- 38% van de Belgen gelooft dat *"Joden antisemitisme gebruiken om hun belangen te verdedigen"*. Bij de moslims dacht 59% er zo over, en in Brussel 52%.
- 35% van de Belgen gelooft dat *"de Joden de Palestijnen aandoen wat de Duitsers hen hebben doen ondergaan"*. 59% van de moslims, 50% bij uiterst links en 47% in Brussel denken dit.

Opmerking: 30% van de Belgen deelt deze mening niet en 35% zegt het niet te weten.

Deze vooroordelen van secundair antisemitisme zijn deels geworteld in discours gevehiculeerd door publieke figuren die nauwelijks tegenreacties uitlokken in politiek en media.

Zo is er bijvoorbeeld een tweet van een voormalig minister van Defensie die stelt: *"Gaza vandaag is Warschau gisteren"*. Of de uitspraak van een voorzitter van het Vlaams Parlement in Brussel: *"Ik ben naar Auschwitz in Polen geweest om te zien wat een genocide is... ik kan die term gebruiken... Men gebruikt praktisch dezelfde methodes"*.

4 Grote onwetendheid over Joden, het Jodendom en de realiteit van het antisemitisme in België als achtergrond van antisemitische vooroordelen in België

- **Meer dan 80% van de Belgen weet niet hoeveel Joden er in de wereld zijn (15 miljoen).** 13% van de Belgen geeft aan dat er 100 miljoen Joden zijn en 9% zegt dat het er 500 miljoen zijn, meer dan 30 keer het werkelijke aantal. 40% koos geen van de voorgestelde antwoorden en zei het niet te weten.
- **Meer dan 75% van de Belgen weet niet hoeveel Joden er in België zijn (30.000).** 13% zegt dat er 500.000 Joden in België zijn, 4% zegt dat het er een miljoen zijn en 30% zegt het niet te weten.
- **Meer dan 60% van de Belgen weet niet dat het jodendom de oudste van de drie grote monotheïstische godsdiensten is.** Slechts 38% van de Belgen geeft het juiste antwoord. 22% van de Belgen (28% van de katholieken) haalt het christendom aan. 15% van de Belgen (52% van de moslims) beschouwt de islam als de oudste godsdienst.

Sinds 7 oktober 2023 kennen antisemitische daden en opmerkingen een heel sterke stijging in vele landen, waaronder België. **Slechts 37% echter van de Belgen denkt dat antisemitisme wijdverspreid is in hun land, terwijl dat bij 76% van de Fransen het geval is** (IFOP-enquête, maart 2024).

Dezelfde vraag wordt ook gesteld door IPSOS in Frankrijk. De resultaten op die vraag zijn stelselmatig veel hoger dan die van de huidige enquête in België: 66% in februari 2023, 75% in 2020.

Het resultaat in België, laag in het licht van de actualiteit en sterk lager dan de resultaten in Frankrijk over dezelfde vraag, weerspiegelt een ontkenning of verhulling van het antisemitisme in België.

Het resultaat roept vragen op over de manier waarop dit probleem in België in politiek en media wordt behandeld.

5 De Belgen schrijven verschillende oorzaken toe aan het antisemitisme in België. De eerste drie zijn vijandigheid tegenover Israël, radicaal islamisme en vooroordelen tegenover Joden.

In de huidige context van oorlog in Gaza wordt als bron van antisemitisme in België vermeld: vijandigheid tegenover Israël (voor 24% van de Belgen), radicaal islamisme (voor 22%), traditionele vooroordelen tegenover Joden (voor 20%), extreemrechts (voor 14%), samenzweringstheoretici (voor 10%) en extreemlinks (voor 5%).

In Frankrijk identificeerden de Fransen in een IFOP-enquête van maart 2024 ook vijandigheid tegenover Israël (34%) en radicaal islamisme (26%) als de twee belangrijkste bronnen van antisemitisme in hun land. Vòòr de oorlog, in een IPSOS-peiling in februari 2023, identificeerden ze traditionele vooroordelen (32%) en radicaal islamisme (27%) als de twee belangrijkste bronnen van antisemitisme in Frankrijk.

De resultaten in België versterken de vraag naar een specifiek overheidsbeleid om antisemitisme te bestrijden, naast het reeds bestaande overheidsbeleid om racisme te bestrijden.

Geen van de andere vormen van haat waar dit overheidsbeleid zich op richt, vindt zijn oorsprong immers in vijandigheid tegenover Israël, radicaal islamisme, traditionele vooroordelen over Joden of de retoriek van extreemlinks.

6 Israël, Palestina en de oorlog in Gaza vinden weinig weerklank bij de Belgen, met uitzondering van een minderheid die er soms antisemitische denkbeelden op nahoudt.

Slechts 22% van de Belgen zegt de actualiteit over de oorlog in Gaza en Israël 'veel te volgen'. Deze Belgen zijn oververtegenwoordigd bij extreemlinks (45%), extreemrechts (40%) en bij moslims (56%).

Slechts 9% van de Belgen, waaronder 8% Walen en 8% Vlamingen, zegt bij de stemming op 9 juni 2024 veel belang te zullen hechten aan de standpunten van de verschillende Belgische partijen over de oorlog in Gaza en Israël. Binnen deze minderheid zijn oververtegenwoordigd: moslims (39%), extreemrechts (28%), Brusselaars (25%) en de leeftijdsgroep 18-24 jaar (17%).

Anderzijds zei 75% van de Walen neutraal te staan of weinig of geen belang te hechten aan deze kwestie bij hun stem. Hetzelfde geldt voor kiezers in het centrum en rechts.

Deze resultaten stemmen tot nadenken bij de plaats die binnen het Belgische politiek leven aan de Palestijnen en aan Israël gegeven wordt.

Op de vraag wat ze graag als uitkomst van dit conflict zouden zien, antwoordde 45% van de Belgen (54% van de 55-plussers) "twee staten naast elkaar, Israël en Palestina". 32% van de Belgen zei geen mening te hebben.

De resterende 24% is als volgt verdeeld:

- 11% van de Belgen zegt "een bi-nationale staat die zowel joods als arabisch is".
- 8% "een staat Palestina van de Middellandse Zee tot de Jordaan, gedomineerd door Arabieren".
- 5% "een staat Israël van de Middellandse Zee tot de Jordaan, gedomineerd door Joden".

De voorstanders van de laatste twee opties zijn in de minderheid in de Belgische samenleving, maar ze zijn ook een teken van radicalisering en polarisatie.

Het Jonathas Instituut, dat tot doel heeft het antisemitisme te bestrijden, focust zich op de 8% Belgen die graag een staat Palestina zouden zien *"from the river to the sea"*. **Deze optie, die de vernietiging van de staat Israël impliceert, wordt gesteund door 19% van de 18-24-jarigen, 13% van de 25-34-jarigen en 44% van de moslims.**

Deze resultaten eisen verduidelijking, in politieke discours, dat oppositie tegen Israël niets te maken heeft met een oproep om de staat Israël te vernietigen.

7 De oorlog tussen Israël en Hamas wekt afstand of onverschilligheid op bij ongeveer 50% van de Belgen, maar weerspiegelt ook de polarisatie van verschillende componenten van de Belgische samenleving.

Wanneer de Belgen gevraagd wordt naar hun sympathie of antipathie voor verschillende actoren in de huidige oorlog, **heeft ongeveer 50% van hen (van 38% tot 63%, afhankelijk van de actor) geen sympathie of antipathie, of zegt het niet te weten.**

Slechts de helft van de Belgen voelt sympathie voor de slachtoffers van dit conflict, of het nu gaat om de Palestijnse slachtoffers van de oorlog (52%), de Israëlische slachtoffers van de aanslag van 7 oktober (50%) of de Israëlische gijzelaars die door Hamas worden vastgehouden (47%).

Deze sympathie is niet uniform in de Belgische samenleving:

- De 52% Belgen die sympathie hebben voor de Palestijnse slachtoffers van de oorlog in Gaza zijn oververtegenwoordigd bij extreemlinks (69%), links (67%) en bij de moslims (61%). Ze zijn ondervertegenwoordigd bij extreemrechts (37%).
- De 50% Belgen die sympathie hebben voor de Israëlische slachtoffers van de aanslag op 7 oktober zijn oververtegenwoordigd bij de 55-plussers (58% tegenover 32% bij de 18- tot 24-jarigen) en bij mannen (58% tegenover 42% bij de vrouwen). Ze zijn ondervertegenwoordigd onder moslims (28%).

De overgrote meerderheid van de Belgen verwerpt Hamas en de Israëlische regering. Slechts 6% van de Belgen heeft sympathie voor de Israëlische regering (20% bij extreemrechts).

Hoewel ze ook erg in de minderheid is, is de sympathie van 5% van de Belgen voor Hamas zorgwekkend. De sympathie voor deze terroristische organisatie is oververtegenwoordigd bij 18- tot 44-jarigen (8%), in Brussel (11%) en bij moslims (28%).

8 De meerderheid van de Belgen ziet de oorlog tussen Israël en Hamas als een bron van bezorgdheid voor Joden in België. Een minderheid ziet het als een bron van vijandigheid tegenover Joden in België.

64% van de respondenten vond dat joodse Belgen *"niets te maken hebben met de oorlog tussen Israël en Hamas"* en 68% zag joodse Belgen niet als *"medeplichtigen aan een genocide tegen de Palestijnen"*.

Een minderheid Belgen steekt sterk af, zij ziet joodse Belgen als betrokken partij bij de huidige oorlog. **28% van de Belgen vindt dat joodse Belgen iets te maken hebben met de huidige oorlog en 10% dat ze "medeplichtig zijn aan genocide"**.

In de ogen van deze minderheid zijn joodse Belgen bij uitbreiding het voorwerp van dezelfde afkeer als deze ten overstaan van Israël: haatspraak en geweld tegen hen worden zo gelegitimeerd.

In deze context is het niet verwonderlijk dat 58% van de Belgen denkt dat het antisemitisme ten overstaan van joodse Belgen sterk toeneemt als gevolg van de huidige oorlog in Gaza en Israël, en dat **63% van de Belgen denkt dat joodse Belgen zich zorgen maken over hun toekomst in België.**

9 De meningen, zorgen en beleving van Belgen met betrekking tot Joden en andere minderheden zijn negatieve signalen voor de Belgische samenleving als geheel.

De mening van de Belgen over Joden maakt deel uit van een breder geheel van meningen en ervaringen met betrekking tot verschillende minderheidsgroepen. De **peilingsresultaten over deze onderwerpen schetsen een beeld van een eerder gespannen en angstige Belgische samenleving.**

Meer dan 60% van de Belgen hoort regelmatig kwaadwillige opmerkingen (vooroordelen, spot, enz.) over moslims (71% van de Belgen), Noord-Afrikanen (63%) en buitenlanders (63%).

49% hoort regelmatig kwaadwillige opmerkingen over zwarte mensen, 39% over Roma, 35% over homo's en lesbiennes, 30% over Joden en 19% over Aziaten.

In detail: "vaak" of "van tijd tot tijd", in hun dagelijks leven, kwaad horen spreken (vooroordelen, discriminerende opmerkingen, spot) over :

- buitenlanders: 63% van de Belgen,
- moslims: 71% van de Vlamingen,
- zwarte mensen : 78% van de moslims,
- buitenlanders, 74% van de 18- tot 25-jarigen,
- Joden: 41% van de agnosten,
- homoseksuelen: 57% van de moslims.

Een aantal cijfers schetsen aldus een matig beeld van het 'samen-leven op zijn Belgisch', waar media en politici zo prat op gaan. Dreigt archipellisering van de Belgische samenleving?

Aan de vooravond van de verkiezingen op 9 juni roepen deze resultaten vragen op over de doeltreffendheid van het overheidsbeleid en, meer in het algemeen, over het soort samenleving dat de Belgen willen.

In een reactie op de peiling zei Joël Kotek, voorzitter van het Jonathas Instituut:

"Het is duidelijk dat sinds de Shoah niemand meer verklaart antisemitisch te zijn. Anti-joodse haat zou zo goed als verdwenen zijn uit 'de mentale horizon' van de Belgen. De realiteit is heel anders.

Onze objectieve enquête, binnenin de Belgische samenleving, neemt de drie verschillende vormen van antisemitisme in de hedendaagse wereld onder de loep: traditionele judeofobie, geërfd van het katholicisme, de islam en antikapitalistisch links; historisch schuldgevoel verbonden met de Shoah; en tenslotte radicaal antizionisme, dat een voornamelijk Brussels electoraat wil aantrekken, toegewijd aan absolute haat tegen Israël.

Deze drie factoren verklaren waarom Joden vandaag, in verhouding tot hun aantal, de belangrijkste slachtoffers zijn van racistisch geweld in België. Ik heb het over symbolisch en fysiek geweld, niet over discriminatie. Dient men eraan te herinneren dat in België een voorzitter van de CCOJB werd vermoord, synagogen werden gemitailleerd, het Joods museum het slachtoffer werd van een terroristische aanslag en dat alleen Joodse gebedshuizen en scholen onder speciaal toezicht staan? Er moet een einde komen aan de ontkenningpolitiek.

Ik hoop dat deze enquête zal bijdragen tot bewustwording van de realiteit van het antisemitisme in België en tot een doeltreffender optreden tegen elk van deze drie vormen van antisemitisme, in het bijzonder optreden tegen de minderheidsgroepen die het conflict uit het Midden-Oosten importeren. Onze collectieve uitdaging bestaat erin de actieve minderheden in te tomen die met haatdragende en redeloze discours en houding ons vermogen schaden om samen te leven en samen te handelen. Halt aan brandstichters!

Deze enquête werd uitgevoerd met de steun van de Fédération Wallonie Bruxelles en in samenwerking met het Centre Européen d'Etudes sur la Shoah, l'Antisémitisme et les Genocides (CEESAG).

Perscontact: +32 491 94 06 09, presse@ionathas.org / www.ionathas.org